

PM 2009:76 RVI (Dnr 001-146/2009)

I den äldres tjänst (SOU 2008:126) - Betänkande av utredningen Yrkeskrav i äldreomsorg (S2007:12)

Remiss från Socialdepartementet

Förlängd remisstid till den 30 april 2009

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande

1. Remissen ”I den äldres tjänst” (SOU 2008:126) anses besvarad med vad föredragande borgarråd anför i promemorian.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Föredragande borgarrådet Ewa Samuelsson anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade i november 2007 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att lämna förslag på en nationell strategi för kompetensförsörjning inom den kommunalt finansierade vården och omsorgen om äldre kvinnor och män. Den 1 januari 2008 förordnades kommunalrådet Gösta Jedberger som särskild utredare. Utredningen antog namnet Yrkeskrav i äldreomsorg. Betänkandet ”I den äldres tjänst” (SOU 2008:126) överlämnades till regeringen i december 2008.

Uppdraget var att ge förslag på enhetliga kriterier för yrkeskompetens, kompetensintyg samt yrkesbenämningar för omsorgspersonal som arbetar inom kommunernas omsorg och vård för äldre. Utredningen har haft till uppgift att ge förslag på yrkeskrav för sådan omsorgspersonal och föreslå hur yrkesbenämningar och krav ska införas på ett för verksamheterna rimligt och smidigt sätt. Uppgiften har också varit att analysera och ge förslag på hur kompetensbehovet inom sektorn ska kunna tillgodoses i syfte att försörja omsorg och vård för äldre med grundutbildad personal samt att lämna förslag på hur vidareutbildningen kan förbättras i syfte att höja kvaliteten och underlätta den framtida kompetensförsörjningen. Vidare har utredningen analyserat behovet av att utveckla vidareutbildningar och karriärvägar inom området.

Utredningen påpekar att för att klara en framtida kompetensförsörjning måste omvårdnadsarbetet göras mer attraktivt och statusen höjas. Personal som redan arbetar inom äldreomsorgen behöver få tillgång till kompetensutveckling och alla utbildningsvägar som ger kompetens för arbete inom äldreomsorgen måste utnyttjas. Flexibla och individuella lösningar behöver utvecklas. Bara drygt tio procent av dem som arbetar inom kommunernas vård och omsorg är män. En framtida utmaning är att bredda rekryteringsbasen och därmed öka denna andel.

Utredaren föreslår i betänkandet att en lägsta nivå för kompetens hos personal som arbetar inom äldreomsorg läggs fast. Nivån ska vara nationellt likvärdig och

formulerad i elva yrkeskrav.

- Värdegrund, förhållningssätt och värderingsförmåga.
- Kommunikation.
- Lagar och regler.
- Det friska (normala) åldrandet.
- Åldrandets sjukdomar.
- Funktionsbevarande omsorg.
- Emotionell och social omsorg.
- Kroppsnära omsorg.
- Måltid, kost och näring.
- Omsorg och vård i livets slut.
- Sjukvård.

Kompetenskravet ska regleras i lag och personal som uppnått denna kompetens får yrkestiteln Äldreassistent. Enligt utredningen bör det huvudsakligen finnas två spår för att uppnå de elva yrkeskraven: "utbildningsvägen" respektive "valideringsvägen". Utbildningsvägen innebär gymnasial utbildning som vänder sig både till ungdomar och till dem som vill utbilda sig i vuxen ålder. Valideringsvägen innebär att befintlig och blivande personal får sin kompetens validerad utifrån de elva yrkeskraven. Även specialistkompetens ska kunna nås via de två "vägarna". Utredningen föreslår att en överenskommelse om en strategi för kompetensförsörjning inom omsorg och vård för äldre ingås mellan staten och Sveriges kommuner och landsting.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden samt till stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck, Spånga-Tensta och Södermalm. Kommunstyrelsens pensionärsråd har inkommit med synpunkter på ärendet den 10 mars 2009.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till merparten av utredningens förslag. Kontoret bedömer att det finns goda förutsättningar för en kompetensreform. Vidare anser kontoret att de presenterade yrkeskraven är väl genomarbetade och utgör en bra grund för en nationell samsyn. Kontoret är positivt till utredningens förslag till yrkeskompetens genom utbildning och validering.

Äldrenämnden anser att betänkandet visar på en möjlig väg för att få arbetet inom omsorg och vård av äldre personer att bli ett framtidsyrke. Nämnden delar utredningens syn att omsorgspersonalens arbetsuppgifter framöver förskjuts mot omsorg och vård och att omsorg blir det nya yrkets, äldreassistentens, huvudsakliga arbetsområde. Vidare instämmer nämnden i att en lägsta nivå för kompetens för personal som arbetar inom äldreomsorg behövs. Nivån ska, enligt nämnden, vara nationellt likvärdig. Nämnden menar även att en validering mot yrkeskrav är en bra möjlighet för personer som arbetat länge inom äldreomsorgen att få sina kunskaper bekräftade med ett kompetensbevis.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd delar utredarens uppfattning att kompetensfrågan ska följa framtidens behov av vård och omsorg. Nämnden står bakom intentionen att omsorgen om äldre ska utföras av välutbildad personal som står för

hög kvalitet i arbetet. Vidare delar nämnden förslaget med två likvärdiga vägar till yrkeskompetens, utbildningsvägen och valideringsvägen. Nämnden delar inte utredarens uppfattning att Socialstyrelsen enskilt är rätt instans för att skapa kriterier och kvalitetssäkra valideringen. Ett nära samarbete mellan branschföreträdare, valideringsexperter, skolmyndigheter och socialstyrelsen är, enligt nämnden, viktigt.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd instämmer i att en gemensam syn, krav och kompetenshöjning behövs för dem som arbetar inom vård och omsorg. Däremot, anser nämnden, att det inte behövs någon ny titel. Nämnden anser att kompetenshöjning behövs för alla, framför allt behövs det mer kunskap om hemsjukvård, kulturmöten, skötsel av hem, etik och bemötande samt förmågan till reflektion.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget att det ska införas gemensamma nationella yrkeskrav för dem som arbetar med omvårdnad inom äldreomsorgen. Nämnden tror att det kommer att kunna höja kompetensnivån avsevärt. Nämnden anser att benämningen äldreassistent kan ge något felaktiga associationer då äldre, med dagens riktlinjer för äldreomsorg, inte kan använda personalen som personliga assistenter, vilket beteckningen äldreassistent skulle kunna indikera. Nämnden anser att det är viktigt att den redan anställda personalen, utan gedigen utbildning, ges möjlighet att validera sina kunskaper.

Södermalms stadsdelsnämnd ställer sig bakom förslaget om äldreassistent – ett framtidsyrke. Nämnden vill särskilt lyfta fram betydelsen av att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ansvara för en nationell kvalitetssäkring genom att fastställa nationella riktlinjer för genomförande av validering mot de nationella yrkeskraven för äldreassistent.

Kommunstyrelsens pensionärsråd anser att förslaget är bra men man får ej glömma att äldreassistent är ett praktiskt yrke där matlagning och ett hems skötsel är viktiga inslag.

Mina synpunkter

Att bemötas med respekt av personal med rätt kompetens är avgörande för att äldre i behov av omsorg och vård ska uppleva sin tillvaro som värdig och trygg. Betänkandet är ett viktigt steg på vägen för att göra arbete inom omsorg och vård av äldre personer till ett framtidsyrke.

Det är tillfredsställande att konstatera att erfarenheterna från Stockholms läns arbete med Kravmärkt Yrkesroll, i vilket några av stadens stadsdelsnämnder medverkar, utgjort underlag till utredningen. De yrkeskrav som utredningen presenterar är väl genomarbetade och jag delar utredningens intention att nå nationell samsyn kring yrkeskrav i äldreomsorg.

Nedan presenteras synpunkterna på utredningsförslaget under respektive huvudrubrik i betänkandet.

1. Ett nytt yrke för omsorg och vård för äldre

Arbete inom äldreomsorgen har blivit alltmer komplicerat. Därför krävs åtgärder för att öka utbudet av kompetent omvårdnadspersonal. Yrkesrollen behöver förtydligas på ett nationellt plan och en lägsta nivå för yrkeskompetens behöver fastslås. Yrkesbenämningar som är likvärdiga och erkända över hela landet ökar möjligheten till geografisk rörlighet samt till ett utökat och tydligare yrkesansvar.

Utredaren vill inte använda omvårdnadsbegreppet utan presenterar en definition av begreppet omsorg som även innefattar medicinsk kunskap för att tillgodose behovet i äldreomsorgen. Jag instämmer med utredningen att begreppet omsorg bör lyftas fram eftersom insatserna för äldre i huvudsak är omsorg. Det är dock viktigt att det i yrkeskraven tydliggörs att arbete i äldreomsorg kräver såväl omsorgskunskaper som medicinska kunskaper.

2. Framtidens omsorg och vård för äldre

Jag delar utredningens syn på att kompetensfrågorna ska anpassas till framtidens behov som kommer att präglas av en mer individanpassad vård och omsorg. Jag delar också utredningens syn att omsorgspersonalens arbetsuppgifter framöver förskjuts från service och omsorg till omsorg och vård och att omsorg blir det nya yrkets huvudsakliga arbetsområde.

Utredningen betonar att de stora pensionsavgångarna de närmaste åren innebär ett stort behov av nyrekrytering, framförallt därför att personer över 80 år väntas bli fler, med behov av mer stöd och hjälp, samtidigt som gymnasiekullarna minskar. Betydelsen av vuxenutbildning kommer att bli ännu större än i dag för att kunna rekrytera utbildad personal.

Sammantaget kommer situationen leda till en ökad konkurrens om arbetskraft. I takt med det ökade omsorgs- och vårdbehovet kommer efterfrågan att öka på den kunskap som framförallt sjuksköterskor, sjukgymnaster och arbetsterapeuter besitter. Utredningen nämner, förutom ökad konkurrens, också att framtidens omsorgspersonal kommer att ställa delvis andra och tuffare krav på arbetsplatsen än dagens anställda.

3. Att definiera yrket

Utredningen föreslår att nationella yrkeskrav införs för att arbeta med omsorg och vård utifrån bedömningen att såväl omsorgs- som vårduppgifterna blir fler och mer kvalificerade och att de kommer att kräva en fördjupad kompetens. Utredningen menar att, det finns ett behov av att för den äldre säkerhet och trygghet, kvalitetssäkra arbetet genom att formulera nationella yrkeskrav.

Att tillskapa nationella yrkeskrav som grund för att tydliggöra kompetens för dem som arbetar med äldre är nödvändigt för att säkra kvalitet och intresse för yrket och på så sätt även säkra kompetensförsörjningen för framtiden.

Utredningen har valt att inte ange någon lägsta kompetensnivå för serviceinsatserna. Jag instämmer i att det kan vara rimligt att inte ha yrkeskrav för dessa insatser. Däremot bör det finnas andra, kanske inte lika strikta krav på personal som utför dessa tjänster. Det är viktigt att även servicetjänster utförs med kvalitet av utbildad personal. Den som enbart utför serviceinsatser måste ha ett gott bemötande, kunna kommunicera med den äldre och även vid behov kunna bedöma om kontakt med annan personal behöver tas.

Utredningen har också haft till uppgift att ta fram yrkesbenämningar för personal som arbetar inom kommunernas äldreomsorg. Det ser jag väldigt positivt på, eftersom yrkesbenämningar som är likvärdiga och erkända över hela landet ökar möjligheten till geografisk rörlighet samt till ett utökat och tydligare yrkesansvar.

Det är dock inte lätt att formulera en ny yrkestitel. Betänkandets förslag, äldreassistent, fungerar bra med utgångspunkten att den ska vara könsneutral, markera ett nytt yrke samt utan att vara "hierarkisk". Jag har inget att invända mot detta men tycker att även andra förslag kan övervägas.

En titel sänder ut många signaler om såväl status som arbetets innehåll. Det gäller att vara uppmärksam så att titeln inte uppfattas som en degradering av den personal som redan är verksam inom äldreomsorgen, inte minst när det gäller gruppen undersköterskor. Då skulle hela syftet med reformen förfelas. Man ska kunna bära sin titel med stolthet.

Det är också viktigt att poängtera att ordet assistent ska hänföras till att det är den äldre som ska assisteras och inte någon annan yrkeskategori. Titeln ska signalera ett ökat fokus på individen och stärkande av den enskildes inflytande över omsorgen och vården. Titeln bör alltså relatera till vem man är till för.

Att använda en något förenklad version av Bolognadeklarationens tre huvudområden för kompetens som struktur för yrkeskraven är bra. Varje yrkeskrav omfattar tre huvudområden för kompetens: förhållningssätt/värderingsförmåga, kunskap och förmåga. Att använda denna struktur underlättar även anpassningen till utbildningsväsendet.

4. Elva nationella yrkeskrav

Utredningen föreslår elva yrkeskrav som bildar en odelbar helhet och som tillsammans utgör den lägsta kompetens en äldreassistent ska ha. Yrkeskraven är väl genomarbetade och speglar yrkets sammansatta karaktär där många typer av kompetenser behövs. Kraven är allmänt hållna för att gälla över en längre period vilket är bra.

Det är bra att värderingsfrågorna lyfts som ett eget yrkeskrav, frågor kring etik, bemötande och värdegrund ska genomsyra all verksamhet. Det är positivt att yrkeskravet kommunikation så tydligt tar upp att äldreassistenten måste kunna läsa, skriva och förstå svenska. Kunskaper i svenska är en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig utbildning, utföra dokumentation samt ge en god vård och omsorg. Att förstå varandra och kunna kommunicera är en fråga om rättssäkerhet för äldre och personal inom äldreomsorgen. Samtidigt bör det också vara en merit att kunna flera språk och ha kunskaper om andra kulturer är den svenska.

Det salutogena synsättet bör vara framträdande inom all omsorg och vård av äldre personer. Det betonas också på ett bra sätt i yrkeskraven "Det friska åldrandet", "Funktionsbevarande omsorg" och "Emotionell och social omsorg". Yrkeskravet "Måltid, kost och näring" är ett mycket viktigt yrkeskrav.

Yrkeskravet "Sjukvård" innehåller, förutom kunskapskrav om sjukvårdande insatser och smittspridning, även att äldreassistenten ska ha förmågan att utföra enklare kontroller, provtagningar, behandlingar samt på sikt kunna administrera läkemedel. Det ser jag som positivt, dels för de äldre som får färre personer kring sig, dels för personalen som får mer varierade arbetsuppgifter. Det förutsätter dock mycket goda kunskaper i hälso- och sjukvård vilket kräver ordentlig utbildning.

5. Precisering och reglering av de nationella yrkeskraven

Av direktiven för utredningen framgår att målet är att all personal ska ha grundläggande yrkeskompetens för sina uppgifter. Utredningen föreslår att de nationella yrkeskraven för arbetsområdena omsorg och vård för äldre regleras i lag så att en lägsta kompetensnivå för personal som arbetar med omsorg och vård för äldre lagfästs.

Kommunerna har redan idag, enligt 3 kap. 3§ SoL, skyldighet att se till att personal inom omsorg och vård av äldre har erfarenhet och lämplig utbildning för de uppgifter de har. Trots detta har en stor del av dem som arbetar inom äldreomsorgen inte någon omsorgsutbildning. Stockholm har under lång tid genomfört omfattande utbildningssatsningar för äldreomsorgens personal, men generellt har inte landets kommuner tagit sitt ansvar på det här området. Principiellt är det rimligt att ha en tveksam inställning till ytterligare lagstiftning, men svårigheterna att få till stånd en nationell samsyn och fungerande överenskommelser gör att jag anser att en lagreglering kan övervägas i detta fall.

Endast den som är äldreassistent eller har annan dokumenterad kompetens som godkänts av Socialstyrelsen ska efter 1 januari 2015 få arbeta ensam. Har personalen inte denna behörighet får de arbeta som trainee och gå bredvid en behörig. Jag ser positivt på att det sätts en absolut lägsta kompetensnivå som är nationellt gällande. Det skulle ge en trygghet för såväl äldre som för äldreomsorgens personal.

6. Ett system för att uppnå de nationella yrkeskraven för äldreassistent

För att möjliggöra att de grundläggande yrkeskraven får genomslag i verksamheten bedömer utredningen att det behövs flera vägar att uppnå kompetens enligt de nationella yrkeskraven för äldreassistent. Mot bakgrund av rekryteringsbehoven och den heterogena rekryteringsbasen krävs att vägarna kan svara mot intresserade med mycket skiftande bakgrund. Utredningen beskriver två vägar och benämner dem för *Utbildningsvägen* och *Valideringsvägen*.

Utbildningsvägen

Utredningen menar att när det gäller utbildningsvägen är det bra med flera tydliga inriktningar. Dagens gymnasieprogram för vård och omsorg behöver förändras och anpassas till yrkeslivets behov. Utredningen föreslår att det ska finnas en utbildning på gymnasial nivå inom vård och omsorg med inriktning mot äldre som ger kompetens som motsvarar de nationella yrkeskraven för äldreassistent och som vid uppnådd kompetens kan ge kompetensbevis för äldreassistent.

Utredningen föreslår att om det nuvarande omvårdnadsprogrammet behålls ska även de som genomgått denna utbildning få sin äldreassistent-kompetens genom validering. Jag anser att det i sådana fall bör finnas övergångsregler för de redan anställda som har utbildning på omvårdnadsprogrammet när reformen genomförs. Stockholms stad har ett nära samarbete med Vuxenutbildningen som anpassat utbildningarna till äldreomsorgens behov. Att då låta all personal genomgå validering till kostnader både för validering, eventuell kompetensutveckling och vikarier är inte ekonomiskt och verksamhetsmässigt försvarbart.

Det måste också finnas möjlighet till kompletterande utbildning om en person vill växla mellan olika yrken inom omsorgen samt att fler yrkesbenämningar införs, exempelvis för arbete riktat mot omsorg för funktionsnedsatta.

Valideringsvägen

Jag delar utredningens uppfattning att validering ska vara en väg för dem med erfarenhet inom yrket att få sina kunskaper bekräftade och nå titeln äldreassistent. Det är viktigt att valideringen kvalitetssäkras så att ett så kallat kompetensbevis accepteras som likvärdigt betyg. Det måste också i högre grad utvecklas översättningsmöjligheter mellan validerad kunskap och betyg. I systemet måste finnas möjlighet att validera mot betyg alternativt omvandla validerad kunskap till betyg för dem som gått valideringsvägen men som senare vill gå in på utbildningsvägen för vidareutbildning mot högskolan.

I dag sker validering endast i liten omfattning mot yrkeskrav. Stockholms stad har deltagit i arbetet med kravmärkt yrkesroll där validering utgjort ett av redskapen. För arbetsgivaren kan validering av anställda ge minskade kostnader eftersom det ofta är tillräckligt att göra kompletteringar för att nå rätt kompetensnivå eller yrkestitel. Jag ser positivt på att kvalitetssäkrad validering utvecklas och används i ökad omfattning.

Utredningen presenterar ovanstående två, likvärdiga, vägar för att nå fram till en yrkestitel. Problemet är att strukturen kring dessa två vägar föreslås bli olika. Utbildning styrs genom statliga styrdokument och tillsyn med kommunen som huvudman. För att förslaget med en valideringsväg ska bli likvärdig måste även validering styras genom statliga styrdokument och tillsyn med kommunen som huvudman. Det finns annars risk för att de två vägarna till yrkestiteln kan få olika status.

En kvalitetssäkrad validering mot yrkeskrav måste skapas nationellt. De lokala programrådena kan fylla en viktig roll i att utveckla utbildningen, men deras roll i validering måste styras av nationella kvalitetskrav. Annars är risken stor för att olika lokala system utvecklas.

7. Specialistkompetens för äldreassistent

För att höja kvalitet och attraktivitet inom omsorg och vård för äldre föreslås två kompetensnivåer, en grundläggande och en nivå för spetskompetens. Dessa förslag ligger helt i linje med stadens nyligen påbörjade arbete med att se över möjligheten att tillsammans med Stockholms Läns Landsting starta ett vård- och omsorgscollege. Ett sådant college kommer att ge eleverna djupare kunskap inom området än det nuvarande omvårdnadsprogrammet.

Jag delar utredningens ståndpunkt att det behövs tydliga utvecklings- och karriärvägar för äldreassistenten, och kan tänka mig ytterligare specialiseringar inom exempelvis ledarskap samt projekt- och förändringsarbete.

8. Tillsyn

Jag delar utredningens synpunkter.

9. Forskning om omsorg och vård för äldre

Utredningen föreslår att mer resurser anslås för forskning. En sådan satsning är välkommen och nödvändig för att en verksamhetsutveckling ska komma till stånd. Statliga medel bör avsättas för ändamålet.

10. Förutsättningar för att kompetensreformen ska få genomslag

Jag delar utredningens slutsats att det krävs en överenskommelse mellan staten och Sveriges kommuner och landsting för att reformen ska kunna få genomslag. Staten har en viktig uppgift i att utfärda nationella riktlinjer för validering och att ge stimulansbidrag för validering och kompetensutveckling. Jag instämmer med utredningen att det är angeläget att organisera verksamheterna så att arbetsledarna har ett rimligt antal underställda.

11. Konsekvenser av våra förslag

De olika förslag som utredningen anger innebär stora kostnader. Om reformen ska nå framgång krävs att kommunerna får full finansiering.

Jag vill betona vikten av att det inför genomförandet är viktigt att de medarbetare i staden som sedan tidigare validerats utifrån yrkeskrav som kan betecknas motsvara nu föreslagna krav, kan tillgodoräkna sig detta arbete så att kompetensutlåtanden och kompletteringar som gjorts får tjäna som underlag till titeln äldreassistent.

Jag vill också tillägga att validerad kunskap måste bli synlig i "Öppna jämförelser" som årligen presenteras av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting, oavsett om reformen slår igenom eller inte.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande

1. Remissen "I den äldres tjänst" (SOU 2008:126) anses besvarad med vad föredragande borgarråd anför i promemorian.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Stockholm den 23 april 2009

EWA SAMUELSSON

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. I den äldres tjänst (SOU 2008:126), sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Carin Jämtin*, (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Det är positivt att äldreborgarrådet kan tänka sig lagreglering av de nationella yrkeskraven, vilket är en inställning som vi delar och vill betona. Om inte kompetenskraven för äldreassistenten blir författningsreglerade i form av en föreskrift från Socialstyrelsen riskerar det viktiga arbetet med att klargöra yrkesrollen att försenas. Preciseringskraven bör självfallet göras i nära samverkan med branschföreträdare, valideringsexperter och skolmyndigheter och med hänsyn till erfarenheterna från projektet Kravmärkt yrkesroll.

Vi vill också kraftigt understryka att vuxenutbildningen behöver dimensioneras så att de som behöver komplettera ämnen inte hindras av nuvarande begränsning av platserna på komvux. Slutligen kan det inte nog betonas att arbetsledaren för äldreassistenterna måste ha ett rimligt antal medarbetare, om arbetsplatsen ska kunna utvecklas till en lärande organisation.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av *Carin Jämtin*, *Roger Mogert*, *Tomas Rudin* och *Teres Lindberg* (alla s), *Stefan Nilsson* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (s), (mp) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Regeringen beslutade i november 2007 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att lämna förslag på en nationell strategi för kompetensförsörjning inom den kommunalt finansierade vården och omsorgen om äldre kvinnor och män. Den 1 januari 2008 förordades kommunalrådet Gösta Jedberger som särskild utredare. Utredningen antog namnet Yrkeskrav i äldreomsorg. Betänkandet "I den äldres tjänst" (SOU 2008:126) överlämnades i december 2008.

Uppdraget var att ge förslag på enhetliga kriterier för yrkeskompetens, kompetensintyg samt yrkesbenämningar för omsorgspersonal som arbetar inom kommunernas omsorg och vård för äldre. Utredningen har haft till uppgift att ge förslag på yrkeskrav för sådan omsorgspersonal och föreslå hur yrkesbenämningar och krav ska införas på ett för verksamheterna rimligt och smidigt sätt. Uppgiften har också varit att analysera och ge förslag på hur kompetensbehovet inom sektorn ska kunna tillgodoses i syfte att försörja omsorg och vård för äldre med grundutbildad personal samt att lämna förslag på hur vidareutbildningen kan förbättras i syfte att höja kvaliteten och underlätta den framtida kompetensförsörjningen. Vidare har utredningen analyserat behovet av att utveckla vidareutbildningar och karriärvägar inom området.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden samt till stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck, Spånga-Tensta och Södermalm. Kommunstyrelsens pensionärsråd har inkommit med synpunkter på ärendet den 10 mars 2009.

<i>Innehållsförteckning</i>	<i>Sid</i>
Stadsledningskontoret	10
Äldrenämnden	13
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	17
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	20
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	21
Södermalms stadsdelsnämnd	22
Kommunstyrelsens pensionärsråd	22

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är positivt till betänkandet och till merparten av utredningens förslag och bedömer att goda förutsättningar finns för en kompetensreform som är mycket angelägen. Kontoret har valt att i huvudsak kommentera det som rör utbildning och kompetensförsörjning.

Stadsledningskontoret kan med tillfredsställelse konstatera att erfarenheterna från länets arbete med Kravmärkt Yrkesroll, i vilket några av stadens stadsdelsnämnder medverkar, utgjort underlag till utredningen. De yrkeskrav som utredningen presenterar är väl genomar-

betade och utgör en bra grund för en nationell överenskommelse. Stadsledningskontoret delar utredningens intention att nå nationell samsyn kring yrkeskrav i äldreomsorg.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens uppfattning om en utökad definition av omsorg där man menar att den också bör innefatta medicinsk kunskap för att tillgodose behoven i äldreomsorgen. Stadsledningskontoret anser också att det är väsentligt att den utökade definitionen av omsorg får genomslagskraft i de utbildningar och den validering som riktas till äldreomsorgen.

Ett nytt yrke för omsorg och vård

I utredningen förs ett resonemang om de krav arbetsgivarna ställer på de anställda; att man ska ha genomgått ett omvårdnadsprogram för att få anställning men eftersom verksamheten hela tiden behöver bemannas så är det ofta möjligt att få arbete utan att ha utbildning inom omsorg och vård. Risker finns också, påpekar utredningen, att omsorg och vård kan bli ett arbetsmarknadspolitiskt dragspel, där arbetslösa kan få anställning utan att de egentligen är lämpade för arbetsuppgifterna eller ens vill arbeta där.

Stadsledningskontoret instämmer i dessa farhågor och att det finns ett stort behov av att på nationellt plan förtydliga yrkesrollen och göra kompetensen mer enhetlig och skapa en ny yrkestitel för äldreomsorgspersonalen.

Framtidens omsorg och vård för äldre

Stadsledningskontoret delar utredningens uppfattning om att kompetensfrågorna ska anpassas till framtidens behov som kommer att präglas av en mer individanpassad vård och omsorg. Stadsledningskontoret anser även att utredningens framtidssyn om att en förskjutning av omsorgspersonalens arbetsuppgifter från service och omsorg mot omsorg och vård är korrekt.

Utredningen betonar att de stora pensionsavgångarna de närmaste åren innebär ett stort behov av nyrekrytering, framförallt därför att personer 80 år och över väntas bli fler, med behov av mer stöd och hjälp. Samtidigt minskar gymnasiekullarna. Betydelsen av vuxenutbildning kommer att bli ännu större än i dag för att kunna rekrytera utbildad personal.

Sammantaget, menar utredningen, kommer situationen leda till en ökad konkurrens om arbetskraft. I takt med det ökade omsorgs- och vårdbehovet kommer efterfrågan att öka på den kunskap som framförallt sjuksköterskor, sjukgymnaster och arbetsterapeuter besitter. Utredningen nämner, förutom ökad konkurrens, också att framtidens omsorgspersonal kommer att ställa delvis andra och tuffare krav på arbetsplatsen än dagens anställda. Stadsledningskontoret instämmer i utredningens slutsatser.

Att definiera yrket

Utredningen föreslår att nationella yrkeskrav införs för att arbeta med omsorg och vård utifrån bedömningen att såväl omsorgs- som vårduppgifterna blir fler och mer kvalificerade och att de kommer att kräva en fördjupad kompetens. Utredningen menar att, det finns ett behov av att för den äldres säkerhet och trygghet, kvalitetssäkra arbetet genom att formulera nationella yrkeskrav.

Att tillskapa nationella yrkeskrav som grund för att tydliggöra kompetens för dem som arbetar med äldre är nödvändigt för att säkra kvalitet och intresse för yrket och på så sätt även säkra kompetensförsörjningen för framtiden. Stadsledningskontoret delar utredningens uppfattning i frågan.

Stadsledningskontoret anser att de föreslagna elva yrkeskraven inom kompetensområdena väl speglar yrkets karaktär. Kraven är allmänt hållna för att gälla över en längre period vilket är bra. En nationell samsyn kring yrkeskrav för landets största yrke skall nås genom samverkan och inte via lagstiftning, anser kontoret. I arbetet med framtagande av yrkeskraven har utredningen så långt möjligt använt de begrepp som Världshälsoorganisationen rekommenderat i rapporten "Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa" (ICF).

Utredningen föreslår yrkestiteln äldreassistent för den som har dokumenterad kompetens enligt de nationella yrkeskraven. Yrkeskrav och titel bidrar till att tydliggöra äldreomsorgspersonalens roll vilket ger bättre förutsättningar för olika yrkesgruppers samarbete. Stads-

ledningskontoret anser att förslaget om en yrkestitel är bra. Utredningen föreslår äldreassistent med motiveringen att den anställda assisterar brukaren/den äldre. Stadsledningskontoret har inget att invända mot detta men tycker att andra förslag kan övervägas. Utredningen betonar att titeln bör markera att det är ett nytt yrke som är skilt från tidigare arbetsområden, och vill också med titeln, signalera ett ökat fokus på individen och att den enskildes inflytande över omsorgen och vården stärks. Vidare är det ytterligt angeläget att titeln signalerar vem man är till för.

Precisering och reglering av de nationella yrkeskraven

Av direktiven för utredningen framgår att målet är att all personal ska ha grundläggande yrkeskompetens för sina uppgifter. Utredningen föreslår att de nationella yrkeskraven för arbetsområdena omsorg och vård för äldre regleras i lag så att en lägsta kompetensnivå för personal som arbetar med omsorg och vård för äldre lagfästs. Stadsledningskontoret instämmer inte i utredningens förslag om en lagstiftning om kompetenskrav utan ser istället att möjlighet finns att få till stånd en nationell samsyn eller överenskommelse. För äldreomsorgens brukare är det viktigt att förslaget om nationella yrkeskrav blir verklighet inom rimlig tid.

Den samlade kompetensen ska motsvara en nivå som man kan tillgodogöra sig på en tre-årig gymnasieutbildning med inriktning mot omsorg och vård för äldre, ca 1500 gymnasiepoäng. Stadsledningskontoret instämmer i förslaget som tillgodoser behovet av en lika bedömning i hela riket.

Ett system för att uppnå de nationella yrkeskraven för Äldreassistent

Stadsledningskontoret instämmer i att det i dag är för få unga som själva investerar i en utbildning för att arbeta inom omsorg och vård för äldre. Många fler av dem som anställs är personer med skiftande ålder och bakgrund vad gäller utbildning, arbetslivserfarenhet och med olika språklig och kulturell eller etnisk bakgrund. Utredningen antar att rekryteringen till äldreomsorgen även fortsättningsvis kommer att vara heterogen.

För att höja kvalitet och attraktivitet inom omsorg och vård för äldre föreslås två kompetensnivåer, en grundläggande och en nivå för spetskompetens. Dessa förslag ligger helt i linje med stadens nyligen påbörjade arbete med att se över möjligheten att tillsammans med Stockholms Läns Landsting starta ett vård- och omsorgscollege. Ett sådant college kommer att ge eleverna djupare kunskap inom området än det nuvarande omvårdnadsprogrammet.

För att möjliggöra att de grundläggande yrkeskraven får genomslag i verksamheten bedömer utredningen att det behövs flera vägar att uppnå kompetens enligt de nationella yrkeskraven för Äldreassistent. Mot bakgrund av rekryteringsbehoven och den heterogena rekryteringsbasen krävs att vägarna kan svara mot intresserade med mycket skiftande bakgrund. Utredningen beskriver här de två vägarna och benämner dem för *Utbildningsvägen* och *Valideringsvägen*. Utredningen menar att när det gäller *utbildningsvägen* är det bra med flera tydliga inriktningar. Dagens gymnasieprogram för vård och omsorg behöver förändras och anpassas till yrkeslivets behov. Utredningen föreslår att det ska finnas en utbildning på gymnasial nivå inom vård och omsorg med inriktning mot äldre som ger kompetens som motsvarar de nationella yrkeskraven för äldreassistent och som vid uppnådd kompetens kan ge kompetensbevis för äldreassistent. Stadsledningskontoret instämmer och anser det är ett bra och relevant förslag och vill betona att det är av största vikt att motverka alla förslag som ger inlåsningseffekter för individer. Kontoret stödjer därför utredningens förslag om vikten av kompletterande utbildningar för den som vill studera vidare. Utöver detta anser kontoret att fler yrkesbenämningar behövs, t ex för arbete riktat mot omsorg för funktionsnedsatta.

I utredningen behandlas också *valideringsvägen*. Kontoret delar utredningens uppfattning att validering ska vara en väg för dem med erfarenhet inom yrket att få sina kunskaper bekräftade och nå titeln äldreassistent. Det är då viktigt att valideringen kvalitetssäkras så att ett s k. kompetensbevis accepteras som likvärdigt betyg. Kontoret anser också att det i högre grad behöver utvecklas översättningsmöjligheter mellan validerad kunskap och betyg.

I dag sker validering endast i liten omfattning mot yrkeskrav. Stockholms stad har deltagit i arbetet med kravmärkt yrkesroll där validering utgjort ett av redskapen.

För arbetsgivaren kan validering av anställda ge minskade kostnader eftersom det ofta är tillräckligt att göra kompletteringar för att nå rätt kompetensnivå eller yrkestitel. Stadsledningskontoret ser positivt på att kvalitetssäkrad validering utvecklas och används i ökad omfattning.

Utredningen presenterar ovanstående två vägar för att nå fram till en yrkestitel och kontoret anser det är av stor betydelse att båda vägarna styrs av statliga styrdokument och att tillsynen tillkommer kommunen som huvudman. Det finns annars risk att de två vägarna till yrkestiteln kan få olika status. Stadsledningskontoret tycker också att det är viktigt att den validerade kunskapen blir synlig i mätningar som görs av bl.a Socialstyrelsen.

Överväganden av olika alternativa ansvarslösningar

Stadsledningskontoret delar inte utredningens uppfattning om förslaget om lokala programråd som kan komma att bildas för varje nationellt program och deras roll att medverka i validering eller yrkesprov. Kontoret anser att kvalitetssäkrad validering mot yrkeskrav måste skapas nationellt och att risken är stor för att olika lokala system utvecklas.

Specialistkompetens - förslag

Stadsledningskontoret delar utredningens ståndpunkt om att det behövs tydliga utvecklings- och karriärvägar för äldreassistenten. Kontoret kan tänka sig ytterligare specialiseringar inom tex. ledarskap och projekt- och förändringsarbete.

Forskningens betydelse i äldreomsorgen

Utredningen föreslår också att mer resurser tillsätts för forskning och stadsledningskontoret menar att en sådan satsning är nödvändig för att en verksamhetsutveckling ska komma till stånd. Enligt kontorets mening bör statliga medel avsättas för ändamålet.

Utredningen föreslår att Sveriges Kommuner och Landsting, tillsammans med staten, tar fram en nationell strategi för kompetensförsörjning inom omsorg och vård för äldre. Stadsledningskontoret vill betona att strategin bör kompletteras med en överenskommelse rörande yrkeskrav för äldreassistent istället för utredningens förslag om lagstiftning på området.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att det inför genomförandet är viktigt att de medarbetare i staden som sedan tidigare validerats utifrån yrkeskrav som kan betecknas motsvara nu föreslagna krav, kan tillgodoräkna sig detta arbete så att kompetensutlåtanden och kompletteringar som gjorts får tjäna som underlag till titeln äldreassistent. De olika förslag som utredningen anger innebär stora kostnader. Stadsledningskontorets grundinställning är att staten står för samtliga merkostnader i ett genomförande av förslaget.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 mars 2009 att överlämna äldreförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som sitt svar på remissen ”I den äldres tjänst. Äldreassistent – ett framtidsyrke” (SOU 2008:126).

Reservation anfördes av ledamoten Eivor Karlsson (mp), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Ewa Samuelsson (kd) samt ledamöterna Olle Andretzky m.fl. (m) och Helen Jäderlund Eckardt (fp), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen har valt att i sitt remissvar följa betänkandets rubriker och lyfta fram vissa avsnitt.

Ett nytt yrke för omsorg och vård för äldre .

Äldreförvaltningen instämmer med utredningen i att arbete inom äldreomsorgen blivit alltmer komplicerat. Därför krävs åtgärder för att öka utbudet av kompetent omvårdnadsper-

sonal. Yrkesrollen behöver förtydligas på ett nationellt plan och en lägsta nivå för yrkeskompetens behöver fastslås.

Begreppet "äldre"

I betänkandet används begreppet "äldre" för personer som är 67 år och äldre och som beviljats omsorg. Utredningen anger att det är den numera gängse övre pensionsåldern.

Kommunerna är dock ännu organiserade efter 65-årsgränsen vilket kan ge bekymmer när det finns nationella krav för dem som arbetar med personer över 67 år men det är arbetsgivaren som ska bedöma om omsorgspersonalen har tillräcklig kompetens för att arbeta med dem som är under 67 år.

Begreppen service, omsorg och vård.

Äldreförvaltningen instämmer med utredningen att begreppet omsorg bör lyftas fram eftersom insatserna för äldre i huvudsak är omsorg och till en mindre del vård. 75 % av kompetensen i yrkeskraven ska vara omsorg. Begreppet service används för insatser som inte kräver omsorgskompetens, t.ex. matdistribution. I betänkandet anges dock att utredningen använder samma avgränsning som i förarbetena till 2 kap. 3 § socialtjänstlagen, där matlagning anges som serviceinsats. Äldreförvaltningen återkommer till detta senare.

Framtidens omsorg och vård för äldre.

Äldreförvaltningen delar utredningens syn att omsorgspersonalens arbetsuppgifter framöver förskjuts från service och omsorg till omsorg och vård och att omsorg blir det nya yrkets huvudsakliga arbetsområde.

Att definiera yrket.

Utredningen konstaterar att det för arbete med såväl service som omsorg krävs särskild yrkeskompetens. Utredningen har dock valt att inte ange en lägsta kompetensnivå för serviceinsatserna. Äldreförvaltningen instämmer i att det kan vara rimligt att inte ha yrkeskrav för dessa insatser. Däremot bör det finnas andra, kanske inte lika strikta krav på dem som utför dessa tjänster. Det är viktigt att även servicetjänster utförs med kvalitet av utbildad personal. Den som enbart utför serviceinsatser måste ha ett gott bemötande, kunna kommunicera med den äldre och även vid behov kunna bedöma om kontakt med annan personal behöver tas.

Yrkestitel äldreassistent

Äldreförvaltningen anser att yrkestiteln äldreassistent fungerar bra med utgångspunkten att den ska vara könsneutral, markera ett nytt yrke samt utan att vara "hierarkisk". En nationell titel som kommer ur en nationell fastställd kompetensnivå ger både högre status och möjlighet för personal att röra sig geografiskt och mellan utförare. I information om reformen bör det dock förtydligas att assistent hänförs till att det är den äldre som ska assisteras och inte någon annan yrkeskategori.

Struktur för yrkeskrav

Äldreförvaltningen stöder utredningens förslag att använda en något förenklad version av Bolognadeklarationens tre huvudområden för kompetens som struktur för yrkeskraven. Att använda denna struktur underlättar även anpassningen till utbildningsväsendet. Varje yrkeskrav omfattar tre huvudområden för kompetens: förhållningssätt/värderingsförmåga, kunskap och förmåga.

Förhållningssätt/värderingsförmåga har av utredningen betonats som så viktigt att det blivit ett eget yrkeskrav och genomsyrar alla andra yrkeskrav. Dimensionen kunskap avser dels teoretisk faktakunskap, dels en kvalitativt djupare kunskap. Förmåga är det praktiska yrkeskunnandet, att kunna omsätta teori i praktik, att både kunna veta hur och när. Äldreförvaltningen stöder utredarens uppfattning att yrket som äldreassistent är så komplext att det inte räcker med att kunna veta hur man utför en uppgift. Det är även viktigt att förstå teorierna bakom kunskapen.

Elva nationella yrkeskrav.

Utredningen föreslår elva yrkeskrav som bildar en odelbar helhet och som tillsammans utgör den lägsta kompetens en äldreassistent ska ha. Äldreförvaltningen anser att dessa på ett tydligt sätt visar på yrkets sammansatta karaktär där många typer av kompetenser behövs. Alla yrkeskrav är bra och nödvändiga för att täcka yrkets komplexitet. Yrkeskraven är generellt beskrivna för att kunna gälla över tid. De är dock, enligt äldreförvaltningen, tillräckligt precisa för att det ska gå att ta ställning till dem. Som yrkeskraven redovisas i utredningen kräver de olika mycket utbildning och kan inte valideras på samma sätt. I vissa fall krävs mer "tentamenlik" prövning. Yrkeskraven "Kroppsnära omsorg", "Måltid, kost och näring" och "Sjukvård" kan exempelvis inte valideras på samma sätt då de kräver helt olika kompe-

tensbakgrund.

I det följande tar äldreförvaltningen upp synpunkter på vissa av yrkeskraven.

Äldreförvaltningen instämmer i att det behövs ett särskilt yrkeskrav kring värderingsfrågorna; frågor kring etik, bemötande och värdegrund ska genomsyra all verksamhet. Det är positivt att yrkeskravet kommunikation så tydligt tar upp att äldreassistenten måste kunna läsa, skriva och förstå svenska. Kunskaper i svenska är också en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig utbildning samt att kunna ge en god vård och omsorg. Dokumentation är en viktig del. För flera yrken, t.ex. sjuksköterska och läkare, krävs att de har nödvändiga kunskaper i svenska för att få anställning. Samma bör gälla äldreassistent. Samtidigt bör det vara en merit att kunna flera språk och ha kunskaper om andra kulturer är den svenska.

Äldreförvaltningen anser, som utredningen, att det salutogena synsättet bör vara framträdande inom omsorg och vård av äldre personer. Det betonas på ett bra sätt i yrkeskraven ”Det friska åldrandet”, ”Funktionsbevarande omsorg” och ”Emotionell och social omsorg”. Yrkeskravet ”Måltid, kost och näring” är ett mycket viktigt yrkeskrav. Matlagning kan inte räknas som service eftersom det är så väsentligt för hela livssituationen för den äldre. Utredaren uppger att de äldre personer som får biståndsbedömda insatser i form av hjälp med matlagning som huvudalternativ erbjuds matlåda. I Stockholms stad finns ett beslut att den person som så önskar ska få maten lagad i sitt hem. Därför saknar äldreförvaltningen en skrivning om att äldreassistenten, förutom de förmågor som redan ingår i yrkeskravet, ska ha förmåga att laga mat.

Äldreförvaltningens kostverksamhet har tittat på yrkeskravet och anser att så som det nu är beskrivet så är det inte på yrkeskravsnivå utan snarare på specialiseringsnivå, och i vissa fall på högskolenivå. Yrkeskravet ”Sjukvård” innehåller, förutom kunskapskrav om sjukvårdande insatser och smittspridning, även att äldreassistenten ska ha förmågan att utföra enkla kontroller, provtagningar, behandlingar samt på sikt kunna administrera läkemedel. Äldreförvaltningen menar att detta är positivt, dels för de äldre som får färre personer kring sig, dels för personalen som får mer varierade arbetsuppgifter. Det förutsätter dock mycket goda kunskaper i hälso- och sjukvård vilket kräver ordentlig utbildning. Utredaren lägger inte förslag på att äldreassistenten ska ha behörighet att självständigt administrera läkemedel utan endast på att denne ska ha förmågan att utföra uppgiften på delegation.

Precisering och reglering av de nationella yrkeskraven.

Reglering i SoL

Kommunen har enligt 3 kap. 3§ SoL skyldighet att se till att personal inom omsorg och vård av äldre har erfarenhet och lämplig utbildning för de uppgifter de har. Trots detta har en stor del av dem som arbetar inom äldreomsorgen inte någon omsorgsutbildning. Äldreförvaltningen anser, i likhet med utredningen, att en reglering bör ske i detta fall. En reglering gör det möjligt att få yrkeskraven och därmed en lägsta kompetensnivå att få genomslag nationellt. Det gör det också möjligt att på ett mer konkret sätt genomföra tillsyn.

Behörighet att arbeta ensam

Endast den som är äldreassistent eller har annan dokumenterad kompetens som godkänts av Socialstyrelsen ska efter 1 januari 2015 få arbeta ensam. Har personalen inte denna behörighet får de arbeta som trainee och gå bredvid en behörig. Äldreförvaltningen är positiv till att det sätts en absolut lägsta kompetensnivå som är nationellt gällande.

Ett system för att uppnå de nationella yrkeskraven för äldreassistent.

Äldreförvaltningen stöder utredningens förslag att det ska gå att nå äldreassistenttiteln via både utbildningsvägen och valideringsvägen. Även påbyggnadsutbildning för specialistkompetens ska kunna läsas in eller valideras. Äldreförvaltningen anser att det i systemet måste finnas möjlighet att validera mot betyg alternativt omvandla validerad kunskap till betyg för de som gått valideringsvägen men som senare vill gå in på utbildningsvägen för vidareutbildning mot högskolan.

Utbildningsvägen

Utbildningsvägen är genom treårig gymnasieutbildning, både ungdoms- och vuxengymnasium, i program riktat mot äldreomsorg (ca 1500 gymnasiepoäng i karaktärsämnen). Äldreförvaltningen stöder förslaget att det ska ingå 15 veckor arbetsplatsförlagt lärande för dem som inte tidigare arbetat inom yrket. Utredningen föreslår att om det nuvarande omvårdnadsprogrammet behålls utan inriktning mot äldreomsorg så ska även de som genomgått denna utbildning få sin Äldreassistentkompetens genom valideringsvägen. Äldreförvaltningen anser att det bör finnas övergångsregler för de redan anställda som har utbildning på

omvårdnads programmet när reformen genomförs. Stockholms stad har ett nära samarbete med Vuxenutbildningen som anpassat utbildningarna till äldreomsorgens behov. Att då låta all personal genomgå validering till kostnader både för validering, eventuell kompetensutveckling och vikarier är inte ekonomiskt och verksamhetsmässigt försvarbart.

Tanken att specialisera sig mot äldreomsorg är riktig men äldreförvaltningen är tveksam till om en ungdom på 15-16 år är mogen att redan då rikta in sig på ett så specifikt område som äldreomsorg. Äldreförvaltningen anser att de två första åren bör vara gemensamma och att det sista året blir en specialisering mot äldreomsorg. Äldreförvaltningen anser även att det måste finnas möjlighet till kompletterande utbildning ifall en person vill växla mellan olika yrken inom omsorgen.

Utredningen föreslår också att när en person genomfört en godkänd gymnasieutbildning motsvarande de nationella yrkeskraven så ska denne ansöka hos kommunen om kompetensbevis och yrkesexamen för Äldreassistent. Äldreförvaltningen anser denna rutin vara onödigt byråkratisk.

Valideringsvägen

Validering mot yrkeskrav är en bra möjlighet för personer som arbetat länge inom äldreomsorgen att få sina kunskaper bekräftade med ett kompetensbevis. Äldreförvaltningen instämmer i utredningens förslag att valideringens struktur måste vara begriplig, enkel att genomföra och nationellt likvärdig. Utredningen anser att validering och kompetensutveckling kan ske med olika metoder, på olika sätt och av olika organisationer. Äldreförvaltningen ser här en risk att systemet med yrkeskrav kan utvecklas i så många olika riktningar att den nationella likvärdigheten äventyras. I betänkandet står ingenting om att någon typ av prövning ska göras efter en kompetensutvecklingsinsats. Äldreförvaltningen anser att även kompletterande kompetenshöjning bör vara nationellt likvärdig. Annars finns en risk att det i framtiden blir ett A- och ett B-lag inom äldreassistenterna; en grupp som har en "absolut" nationell utbildning med kompetensbevis grundat på betygsättning utifrån läroplaner och en annan grupp som har ett kompetensbevis grundat på en validering som kan vara helt olika andra valideringar och en kompetensutveckling som egentligen inte har några nationella krav. Även kraven på yrkesbedömare/valideringsbedömare bör vara nationella.

Utredningen föreslår att kommunerna ska vara de som godkänner att en enskild person uppnår de elva yrkeskraven för att få kompetensbevis för äldreassistent.

Äldreförvaltningen anser att det är rimligt, under förutsättning att de föreskrifter och nationella riktlinjer som staten utfärdar blir mycket tydliga så att en nationell likvärdighet uppnås och att kompetensbevis bedöms som likvärdiga med betyg.

Specialistkompetens för Äldreassistent.

Äldreförvaltningen instämmer med utredningen att en utveckling mot "Specialistkompetens för Äldreassistent" ger tydligare karriärvägar. Lika som för grundkompetensen för de elva yrkeskraven är det viktigt att vidareutbildningarna inom området blir nationellt likvärdiga. Förutom de fyra specialiseringsområdena utredaren föreslår, anser äldreförvaltningen att "Pedagogik och organisation" bör vara ett eget specialiseringsområde i vilket det ingår att handleda nyanställda, leda reflektionsmöten, driva kvalitetsarbete och liknande uppgifter.

Förutsättningar för att kompetensreformen ska få genomslag.

Äldreförvaltningen anser som utredningen, att det krävs en överenskommelse mellan staten och Sveriges kommuner och landsting för att reformen ska kunna få genomslag. Staten har en viktig uppgift i att utfärda nationella riktlinjer för validering och att ge stimulansbidrag för validering och kompetensutveckling. Äldreförvaltningen instämmer med utredningen att det är angeläget att organisera verksamheterna så att arbetsledarna har ett rimligt antal underställda.

Konsekvenser av våra förslag.

Utredaren har i sina beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna räknat med att alla ska valideras mot elva yrkeskrav. I beräkningen har utredningen utgått från den kostnad för validering som Kravmärkt yrkesroll haft. Äldreförvaltningen anser att den siffran är för lågt satt eftersom utredarens yrkeskrav är mer omfattande och framför allt mer teoretiska. Utredningen har också skattat att de som arbetat inom äldreomsorgen i mer än fem år har en kompetens motsvarande 750 gymnasiepoäng och alltså endast behöver kompetensutveckling motsvarande ytterligare 750 poäng. Äldreförvaltningen ställer sig

mycket tveksam till detta. Äldreförvaltningen hävdar att för anställda som inte har någon utbildning så krävs en större satsning på kompetensutveckling för att de ska uppnå äldre-assistentkompetens. Om reformen ska nå framgång krävs att kommunerna får full finansiering.

Slutligen anser äldreförvaltningen att betänkandet visar på en möjlig väg för att få arbete inom omsorg och vård av äldre personer att bli ett framtidsyrke. Yrket Äldreassistent ger en yrkesexamen som är nationellt gångbar och där den enskilde efter komplettering bör kunna vidareutbilda sig.

Det avgörande är dock att det blir tydliga nationella yrkeskrav och att även den kompletterande kompetensutvecklingen blir nationell.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 mars 2009 att godkänna förvaltningens remissvar.

Reservation anfördes av vice ordföranden Magnus Dannqvist, ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, tjänstgörande ersättarna Lars-Göran Carlsson och Parvin Araghi (alla s), ledamöterna Rosa Lundmark (v) samt Jonas Eklund (mp), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Nationella yrkeskrav

Enligt utredningen

Utredaren föreslår en lägsta nivå på kompetens för personal som arbetar inom omsorg och vård för äldre. Denna nivå ska vara nationellt likvärdig. Utredaren har utgått från de äldres behov och formulerat elva nationella yrkeskrav inom följande kompetensområden:

- 1 Värdegrund, förhållningssätt och värderings förmåga.
- 2 Kommunikation.
- 3 Lagar och regler.
- 4 Det friska (normala) åldrandet.
- 5 Åldrandets sjukdomar.
- 6 Funktionsbevarande omsorg.
- 7 Emotionell och social omsorg.
- 8 Kroppsnära omsorg.
- 9 Måltid, kost och näring.
- 10 Omsorg och vård i livets slut.
- 11 Sjukvård.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredarens intention att nå nationell samsyn kring yrkeskrav i äldre-omsorg. Nationella yrkeskrav är viktiga med tanke på den förväntade rörligheten av arbetskraft och för att höja status och attraktionskraft för arbetet i äldreomsorg. Förvaltningen anser att de elva nationella yrkeskraven väl speglar yrkets karaktär.

Lagreglering

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att kompetenskravet regleras i lag.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att nationell samsyn kring yrkeskrav istället för att lagregleras måste nås genom styrdokument framtagna mellan relevanta partners såsom Sveriges kommuner och landsting, Socialstyrelsen, Skolverket med flera.

Flexibilitet och anpassning till utvecklingen är viktigt för att yrket också framöver ska

vara attraktivt och för att äldreomsorgen ska hålla hög kvalitet. En viktig erfarenhet från projektet ”Kravmärkt Yrkesroll”, som förvaltningen deltagit i, är att kraven och kriterierna kontinuerligt behöver ses över och revideras.

Yrkestitel Äldreassistent

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att de som har kompetens som motsvarar de nationella yrkeskraven ska få ett kompetensbevis och yrkestiteln Äldreassistent.

Förvaltningens synpunkter

Yrkeskrav och titel bidrar till att tydliggöra omsorgspersonalens roll och ger därmed bättre förutsättningar för olika yrkesgruppers samarbete. En könsneutral yrkestitel ökar också attraktiviteten.

Behörighet

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att den som är Äldreassistent är behörig att arbeta ensam med sådan omsorg och vård som omfattas av de nationella yrkeskraven. En person som inte har kompetens som Äldreassistent kan anställas som trainee. Den som är trainee får utföra arbetsuppgifter som omfattas av yrkeskraven enbart genom att arbeta tillsammans med en Äldreassistent eller annan personal med dokumenterad kompetens.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredningens förslag.

Omsorg är huvudkomponenten

Enligt utredningen

Utredaren anser att omsorg är Äldreassistentens huvudsakliga och specifika kompetensområde, kompletterat med vissa vårduppgifter. Omsorg ska utgöra minst tre fjärdedelar av Äldreassistentens kompetens.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredningens förslag.

Socialstyrelsen ansvarar för precisering av yrkeskraven

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att Socialstyrelsen får i uppdrag att ytterligare precisera yrkeskraven i föreskrift.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar inte utredarens uppfattning att Socialstyrelsen enskilt är rätt instans för att skapa kriterier och kvalitetssäkra valideringen. Ett nära samarbete mellan branschföreträdare, valideringsexperten, skolmyndighet och socialstyrelsen är viktigt. Om man väljer att lägga ansvaret kring validering på Socialstyrelsen anser förvaltningen att det måste tillföras kompetens från branschen, valideringsdelegationens arbete, Skolverket med flera. Erfarenheter finns även från projektet ”Kravmärkt Yrkesroll”.

Vägar till yrkeskompetens

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att det bör finnas olika vägar att uppnå yrkeskompetens som Äldreassistent. Mot bakgrund av det stora rekryteringsbehovet och den heterogena rekryteringsbasen måste dessa vägar kunna ta emot intresserade med mycket skiftande bakgrund. Utredaren föreslår två spår, utbildningsvägen respektive valideringsvägen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig positiv till utredarens förslag med två vägar till yrkeskompetens – utbildningsvägen och valideringsvägen. Utredaren har beskrivit arbetet i äldreomsorg och skapat struktur för ett yrke med yrkestitel. Strukturen kring dessa två vägar föreslås bli olika. Utbildning styrs genom statliga styrdokument och tillsyn, med kommunen som huvudman. För att förslaget med en valideringsväg ska bli likvärdig anser förvaltningen att även valideringen ska styras genom statliga styrdokument där kommunen sedan blir huvudman.

Utbildningsvägen

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att det på gymnasial nivå ska finnas en utbildning inom omsorg och vård med inriktning mot arbete för äldre som ger kompetens motsvarande de nationella yrkeskraven för Äldreassistent. Vid uppnådd kompetens ger detta kompetensbevis för Äldreassistent. Dessutom föreslås att det inom kommunal vuxenutbildning ska anordnas kurser på gymnasienivå som ger kompetens enligt de nationella yrkeskraven för Äldreassistent och som vid uppnådd kompetens ger kompetensbevis för Äldreassistent.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredningens förslag.

Valideringsvägen

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att validering, dvs. en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter, ska kunna ske mot preciserade yrkeskrav. Kommunerna ges i uppgift att godkänna och styrka att en person har kompetens motsvarande de nationella yrkeskraven för Äldreassistent genom att utfärda kompetensbevis.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredarens förslag om att validering ska vara en väg för anställda med erfarenhet att nå en yrkestitel. Detta förutsätter att valideringen kvalitetssäkras så kompetensbevis accepteras som likvärdiga betyg samt att det finns en möjlighet till översättning mellan validerad kunskap och betyg.

Validering mot yrkeskrav skapar möjlighet för anställda som verkat inom yrket en längre tid att få sina kunskaper bekräftade. Kostnaderna minskar när anställda med erfarenhet valideras genom att det oftast räcker med kompletteringar för att nå rätt kompetensnivå eller yrkestitel.

Förvaltningen anser att validerad kunskap måste bli synlig i de mätningar av utbildningsgrader som görs av Socialstyrelsen och SKL – oavsett om reformen slår igenom eller inte.

Validerad kunskap leder till ett kompetensutlåtande/liknande. Detta utlåtande ligger till grund för eventuella utvecklingsinsatser som krävs för att individen ska nå målet – en yrkestitel.

Utredaren poängterar att vuxenutbildningens regelverk kan bli ett hinder för komplettering genom att personer med gymnasial utbildning inte prioriteras. Förvaltningen anser att detta måste vara åtgärdat inför en överenskommelse så alla har möjlighet att delta i planerad utbildning/komplettering.

Kvalitetssäkring

Enligt utredningen

Utredaren föreslår att i syfte att säkerställa likvärdighet och kvalitet ska Socialstyrelsen ges i uppdrag att ansvara för nationell kvalitetssäkring genom att t.ex. fastställa nationella riktlinjer för genomförande av validering mot de nationella yrkeskraven för Äldreassistent.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredarens uppfattning att det krävs ett gediget samverkansarbete med att skapa kriterier och kvalitetssäkra validering mot yrkeskrav. Förvaltning vill särskilt lyfta fram behovet av kompetens från branschen, ”Kravmärkt yrkesroll”, valideringsexperten/ validerings- delegationens arbete och skolverket.

Förvaltningen anser att utredaren behöver förtydliga vilka krav som ska ställas på dem som utses som yrkesbedömare. Dessa krav behöver vara nationella för att säkra att validering blir accepterad som likvärdig utbildningsvägen.

Specialisering

Enligt utredningen

Utredaren anser att det behövs tydligare karriärvägar än det finns i dag för att lättare kunna rekrytera och behålla Äldreassistenter i verksamheten. Utredaren föreslår att nationella kriterier för specialistkompetens ska formuleras för fyra specialiseringar för Äldreassistent-

ten.

1. Demens- och psykisk sjukdom.
2. Omsorg och vård i livets slut.
- 3.. Funktionsbevarande omsorg (emotionell, social och fysisk förmåga).
4. Måltid, kost och näring.

Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att närmare precisera nivån på specialistkompetens.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredningens förslag att det behövs tydliga utvecklings- och karriärvägar för Äldreassistenten. Förvaltningen delar även utredningens förslag att specialisering är viktig.

Forskning om omsorg och vård för äldre

Enligt utredningen

Utredaren framför att det generellt saknas kunskapsöversikter inom många områden och här finns stora forskningsbehov. Utredaren bedömer att det behöver satsas mer på forskning inom omsorgsområdet.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredarens förslag.

En överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting

Enligt utredningen

Utredaren anser att en överenskommelse om en nationell strategi för kompetensförsörjning inom omsorg och vård för äldre bör ingå mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting. Överenskommelsen bör innehålla ett antal åtaganden från respektive part som underlättar genomförandet av strategin.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredarens förslag att Sveriges kommuner och landsting tillsammans med staten tar fram en nationell strategi för kompetensförsörjning inom omsorg och vård för äldre.

Inför genomförandet är det dock viktigt att de kommuner som redan validerat sina anställda utifrån yrkeskrav nu föreslagna krav kan tillgodoräkna sig detta arbete så att kompetensutlåtanden och kompletteringar som gjorts i dessa kommuner får tjäna som underlag till yrkestiteln.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 februari 2009 att godkänna förvaltningens svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 januari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Till en del instämmer förvaltningen i kommitténs förslag. Förvaltningen instämmer i att det behövs en gemensam syn och krav på personer som arbetar inom vård och omsorg. Förvaltningen instämmer även i behovet av kompetens, vidareutbildning och statushöjande åtgärder. Att utveckla valideringssätten är bra för att få in personer med olika erfarenheter men den som validerar bör ha adekvat högskoleutbildning. Fördjupad kunskap behövs om de föreslagna kompetensområdenas innehåll.

Förvaltningen vill lyfta fram några punkter som är värda att utveckla ytterligare. Förvaltningen är tveksam till behovet av en ny yrkestitel. Underskötare/ -sköterska duger bra. Det som behövs är en allmän kompetenshöjning inom vård och omsorg, så att alla har utbildning och de som har viss grundutbildning kan höja sin kompetens ytterligare. Förvaltningen anser att vård- och omsorgsutbildning behövs inom ett brett arbetsfält, ej specifikt för äldre.

Det finns risk för begreppsförvirring när det gäller begrepp. "Omsorg" betecknar idag

hjälp till funktionshindrade. "Omvårdnad" avgränsar hemtjänstpersonalens uppgifter gentemot sjukvård. Samtidigt är "omvårdnad" i vetenskapligt sammanhang sjuksköterskors forskningsfält.

Andra punkter som behöver belysas ytterligare är:

Kulturkompetens som kan komma att behövas kommande år då många invandrare blir äldre. Kunskap om hemmets vård saknas redan nu bland de yngre – t ex hur man gör mat som äldre är vana vid och hur man städar. Hemtjänsten får en allt större andel multisjuka och behöver mer kunskap om hemsjukvård. Redan idag är patienter/brukare som bor hemma, svårt multisjuka. Hemtjänstpersonal är ofta de första som möter personen då de kommer hem från slutenvården. Att ge god omvårdnad till en svårt sjuk person är inte detsamma som att ge god omvårdnad till en frisk äldre person! Här krävs medicinsk kunskap och nära samverkan med primärvård.

Förebyggande av fallskador och hur man möter anhöriga kan också utvecklas.

Överhuvudtaget är etik och bemötande viktigt samt att utveckla förmågan till reflektion. Detta krävs för att upprätta genomförandeplaner och dokumentera på ett bra sätt. Hur möter man en föränderlig värld inom vård och omsorg när de äldre inte längre gillar dragspel utan rockmusik? Omvärldsbevakning behövs.

Utveckling av vård i samverkan med institutioner för forskning och utbildning kan också höja statusen.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 mars 2009 att hänvisa till förvaltningens yttrande.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreomsorgen har under en följd av år haft svårigheter att rekrytera personal med kompetens. Många anställda har kortare vårdutbildningar av skiftande kvalitet. En del har anställts i tider av personalbrist utan utbildning och förvärvat viss kunskap i det praktiska arbetet och genom olika interna utbildningar. Under senare år har allt färre sökt till gymnasieskolans omvårdnadsprogram vilket inneburit att många skolor tvingats lägga ner den utbildningen. Arbete inom äldreomsorgen är inget aktivt val för de flesta ungdomar idag.

Den frågan som många inom äldreomsorgen ställer sig är hur man ska kunna göra arbetet inom äldreomsorgen attraktivt för de yngre. Idag finns många äldre som närmar sig pensionsåldern varför rekryteringsbehovet de närmaste åren kommer att vara stort. Antalet äldre kommer också att öka avsevärt enligt statistiska centralbyråns beräkningar och framtidens äldre kommer att ställa andra krav än dagens.

Yrkeskrav

I utredningen föreslås att det ska införas gemensamma, nationella yrkeskrav för dem som arbetar med omvårdnad inom äldreomsorgen. De elva yrkeskrav som föreslås omfattar alla de områden inom vilka våra anställda behöver kunskap och utbildning. Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget och tror att väl genomfört så kommer kompetensnivån att kunna höjas avsevärt. Dagens utbildningar håller, i förvaltningens mening, för låg klass varför en gedigen gymnasieutbildning med praktik välkomnas.

Yrkestitel

I dag finns det inom äldreomsorgen flera olika titlar som vårdbiträde och undersköterska. Utredningen föreslår titeln **äldreassistent**. Benämningen assistent kan ge något felaktiga associationer. Naturligtvis ska den äldre själv ha inflytande i hur omvårdnaden utförs. Däremot kan, med dagens riktlinjer för äldreomsorg, den äldre inte använda personalen som personliga assistenter vilket beteckningen äldreassistent skulle kunna indikera.

Utbildning/validering

Det är viktigt att den redan anställda personalen utan gedigen utbildning ges möjlighet att validera sina kunskaper.

Förvaltningen välkomnar att det inom den treåriga gymnasieutbildningen kommer att ligga praktiktid omfattande 15 veckor.

Karriärmöjligheter

Det är positivt att det kommer att finnas möjlighet till specialisering efter grundutbildningen. Idag saknas möjligheter att gå vidare till andra uppgifter inom äldreomsorgen. Förvaltningen välkomnar därför denna del av förslaget.

Funderingar

Förvaltningen ställer sig i stort positivt till hela den stora utredningen. Trots det finns vissa frågetecken/farhågor.

Idag är det få ungdomar som söker omvårdnadsprogrammet. Den stora utmaningen blir att få sextonåringar att vid gymnasievalet välja en linje som leder till arbete som äldreassistent. Utbildningen blir riktad vilket minskar möjlighet att med den utbildningen i bagaget få andra arbeten. Det finns ingenting i utredningen som visar på att det är tänkt att med en bättre utbildning och en ”finare” titel ska följa en betydligt högre lön.

Förvaltningen tror att de som redan arbetat inom äldreomsorgen och som vill arbeta kvar kan välkomna möjligheten till validering och en annan yrkesbenämning. Genom möjligheten till specialisering kan även de ges möjlighet till att göra intern karriär.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 mars 2009 att överlämna och återopa stadsdelsförvaltningens remissvar till kommunstyrelsen.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen har tagit del av betänkandet och ställer sig bakom förslaget om Äldreassistent - ett framtidsyrke.

Förslaget är en realistisk beskrivning av rekryteringsproblematiken inom äldreomsorgen och ett tydliggörande av behovet av kompetensförsörjning för framtidens omsorg och vård av äldre. Stadsdelsförvaltningen har noterat att ett genomförande av förslaget kan komma att medföra att anslaget för äldreomsorgen behöver öka.

Stadsdelsförvaltningen vill särskilt lyfta fram betydelsen av att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ansvara för en nationell kvalitetssäkring genom att fastställa nationella riktlinjer för genomförande av validering mot de nationella yrkeskraven för Äldreassistent. Socialstyrelsens uppföljningsansvar för kommunens godkännande av kompetens för Äldreassistent är en förutsättning för att säkerställa den nationella likvärdigheten.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråd gjorde vid sitt sammanträde den 10 mars 2009 följande uttalande i ärendet:

KPR anser att förslaget är bra men man får ej glömma att äldreassistent är ett praktiskt yrke där matlagning och ett hems skötsel är viktiga inslag.

RESERVATIONER M.M.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av ledamoten Eivor Karlsson (mp) enligt följande:

I utredningen *I den äldres tjänst* har man valt att ensidigt vända sig till sakkunniga inom socialt arbete. Anställda inom äldreomsorgen arbetar i gränslandet mellan omsorg och vård och har att luta sig mot såväl Socialtjänstlagen som Hälso- och sjukvårdslagen.

Den personalgrupp som utredningens förslag berör är Sveriges största yrkeskår. I olika sammanhang har påtalats att arbetsledare i omsorg och vård för äldre har alltför många underställda. Med ledaruppgiften att utveckla arbetsplatsen till en lärande organisation blir det än mer angeläget att varje arbetsledare har ett rimligt antal underställda.

En indelning i flera yrken är positiv. Det krävs dock att det finns utbildnings- och valideringsvägar *mellan* de olika omsorgs- och vårdyrkena så att karriärvägarna är öppna och att det inte skapas inlåsnings effekter.

En flexibel vuxenutbildning är grunden för en fungerande och kostnadseffektiv valideringsväg. Utredaren poängterar att det finns hinder för att kunna kompletta kunskaper inom vuxenutbildnings-systemet genom att personer med gymnasial utbildning inte prioriteras. Detta dilemma och eventuella finansieringsbehov för att lösa detta måste vara åtgärdat när ett nationellt system införs så att alla kan delta i planerad utbildning/komplettering.

Vi delar utredarens framtidssyn att det blir en förskjutning av omsorgspersonalens arbetsuppgifter från service och omsorg mot omsorg och vård. Som ett led i det kvalitetshöjande arbetet bör tonvikten ligga på omvårdnad inte enbart omsorg.

Men service är självklart viktigt även i framtiden.

Det är bra med fler tydliga inriktningar på utbildningssidan. Det behövs fler yrkesbenämningar, t.ex. för arbete riktat mot omsorg för funktionsnedsatta.

Profylaktisk omvårdnad bör lyftas fram som ett specifikt område där kompetensen i äldreomsorgen bör höjas. En individanpassad omvårdnad där den äldres behov och resurser stöds för att främja det friska, behålla och återfå hälsa.

I utredningen belyses inte med tillräcklig tydlighet behovet av kunskap om rehabilitering och habilitering inom den kommunala äldreomsorgen. Detta är eftersatta områden och kunskapsnivån behöver lyftas generellt.

Utredningen har inte med tillräcklig tydlighet lyft fram validering av yrkeskompetens och risken finns att valideringen inte får en tillräcklig plattform för att utvecklas och få acceptans. Utvecklingen av Kravmärkt Yrkesroll inom Kommunförbundet Stockholms län har skapat en struktur som underlättar validering på arbetsplatsen.

Handledning och traineeprogram är av största vikt då många situationer förutsätter praktiskt kunnande och ett gott bemötande, vilket underlättas av arbetsplatsförlagd utbildning. Ett systematiskt och kvalitetshöjande arbete omfattar även etiska frågor utifrån en gemensam värdegrund. Detta arbete underlättas genom traineeprogram med handledare ute i verksamheter.

Förslaget till tidplan, fem år, är för kort tid. I samhället ökar antalet äldre personer och samtidigt är ålderstrukturen för anställda inom äldreomsorgen sådan att många pensionsavgångar kommer att ske under de kommande åren. Kompetensutvecklingsinsatser i äldreomsorgen kräver ofta vikarier. För att kommunerna ska kunna hålla kvalitet även under en utbildningsperiod måste även vikarier ha kunskaper motsvarande de som utredaren kräver. Detta är enligt vår bedömning inte möjligt att utföra under en femårsperiod.

Staten bör stå för alla merkostnader i ett genomförande av lagt förslag. Det betyder att finansieringen måste vara löst innan genomförandet kan starta.”

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Ewa Samuelsson (kd) samt ledamöterna Olle Andretzky m.fl. (m) och Helen Jäderlund Eckardt (fp) enligt följande:

Betänkandet är ett viktigt steg på vägen för att göra arbete inom omsorg och vård av äldre personer till ett framtidsyrke. Vi instämmer i utredarens förslag att en lägsta nivå för kompetens för personal som arbetar inom äldreomsorg behövs. Nivån ska vara nationellt likvärdig och formulerat i yrkeskrav. Omsorg blir det nya yrkets, äldreassistentens, huvudsakliga arbetsområde. Validering mot yrkeskraven blir en bra möjlighet för personer som arbetat länge inom äldreomsorgen att få sina kunskaper bekräftade med ett kompetensbevis.

Utredningen har också haft till uppgift att ta fram yrkesbenämningar för personal som arbetar inom kommunernas äldreomsorg. Det ser vi väldigt positivt på, eftersom yrkesbenämningar som är likvärdiga och erkända över hela landet ökar möjligheten till geografisk rörlighet samt till ett utökat och tydligare yrkesansvar.

Det är dock inte lätt att formulera en ny yrkestitel. Betänkandets förslag, äldreassistent, fungerar bra med utgångspunkten att den ska vara könsneutral, markera ett nytt yrke samt utan att vara ”hierarkisk”. En titel sänder ut många signaler om såväl status som arbetets innehåll. Det gäller att vara uppmärksam så att titeln inte uppfattas som en degradering av den personal som redan är verksam inom äldreomsorgen, inte minst när det gäller gruppen undersköterskor. Då skulle hela syftet med reformen förfelas. Det är viktigt att man kan bära sin titel med stolthet. Precis som äldreförvaltningen vill vi också poängtera att ordet assistent ska hänföras till att det är den äldre som ska assisteras och inte någon annan yrkeskategori. Titeln ska signalera ett ökat fokus på individen och stärkande av den enskildes inflytande över om-sorgen och vården. Titeln bör alltså relatera till vem man är till för.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Magnus Dannqvist, ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, tjänstgörande ersättarna Lars-Göran Carlsson och Parvin Araghi (alla s), ledamöterna Rosa Lundmark (v) samt Jonas Eklund (mp) enligt följande:

Vår bedömning är att kompetenskraven bör vara författningsstadgade i form av en föreskift från Socialstyrelsen, men självfallet bör arbetet med att precisera yrkeskraven göras i nära samverkan med branschföreträdare, valideringsexperten och skolmyndigheter. Utan författningsreglering riskerar vi att försena det viktiga arbetet med att klargöra äldreassistentens yrkesroll. Erfarenheter från projektet Kravmärkt yrkesroll ska självfallet tas till vara. Vuxenutbildningen måste också dimensioneras så att de som behöver komplettera ämnen verkligen får möjlighet att göra det, och inte hindras av begränsat antal platser.

Vi vill också lyfta fram vikten av att arbetsledaren för de blivande äldreassistenterna har ett rimligt antal medarbetare, om arbetsplatsen ska kunna utvecklas till en lärande organisation.